

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא ו - י

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בית החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ה - ז טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מהתמזגות חסד וגבורה, וזה הוא מידתו של יעקב. ולכן (פסוק סד) ותשא רבקה כו' ותפל מידת פחד יצחק. וזה (פסוק סה) והאיש הלזה ההולך בשדה, עוצם הדינים, ותתכס, ודו"ק².

[ז]

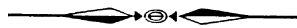
(כד, טו) ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן מלקה אשת נחור אחי אברהם וכדה על שכםמה:

מדוע כתוב "הוא טרם" ולא "טרם כלה הוא"

(טו) ויהי הוא טרם כלה לדבר והנה רבקה יוצאת. לפי דרכי

יצחק, ומישוב דקדוק ד'.

² תמצית דבריו: יצחק היה מדת הדין, והיה צריך לישא אשה ממדת החסד כדי שילוד להם יעקב שהוא מדת האמת, דין וחסד יחד, ולכן אמר אליעזר "ובה אדע כי עשית חסד עם אדני". כיון שאם אראה בה מדת החסד, אדע שעשית חסד, דהיינו נתת ליצחק את מדת החסד, ועל פי זה מיושבים עוד דקדוקים רבים.

[ז]

³ [ז] (כד, טו) ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת אשר ילדה לבתואל בן מלקה אשת נחור אחי אברהם וכדה על שכםמה" ע"כ. יש לדקדק, מהו הלשון "ויהי הוא טרם פלה לדבר והנה רבקה יצאת", דהמילה "הוא", לכאורה אינה במקומה לפי דרכי הלשון, וצריך להיות לאחר הפעולה "ויהי (הוא) טרם פלה [הוא] לדבר והנה רבקה יצאת כו'". ויש להוסיף עוד דקדוק, דהמלה "הוא" נראית מיותרת, ורבינו לא מעיר על זה כדרכו שאינו מאריך בקדוקים].

ונראה, דהנה, כיון שאליעזר ביקש מה' הוכחה מי היא בת זוגו של יצחק, והתפלל לה', שיעשה סימן שיבקש מים לשתות, והנערה שתמלא בקשתו ותוסיף מעצמה על בקשתו ותבקש לתת לשתות אף לגמלים, היא הנערה הראויה ליצחק, ונקבלה תפלתו, לפיכך עשה ה' שרבקה יצאה כו'. ולפי זה, סיבב ה' שרבקה תצא למעיין כו', מפני הסימן שעשה אליעזר, אם כן, זה שיצאה רבקה, הוא המסובב, כלומר שסיבב ה' שרבקה תצא כו' כדי לעשות בקשת אליעזר, שהיא הסיבה, שבשבילה סיבב ה' את המסובב. אבל באמת לא כן הדברים כפי שנראים בעין בשר ודם, אלא להפך הוא,

[ו]

(כד, יד) ויהי הנער אשר אמר אליה הטי נא כדה ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני:

מדוע חזר ואמר "ובה אדע כי עשית חסד עם אדוני"

(כד, יד) כי עשית חסד עם אדוני. פירושו¹ על דרך האמת, כי יצחק מדת גבורה, ומהתדבקות גבורה עם החסד נעשה בריח התיכון, אמת. ולכן כאשר הרגיש ברבקה מדת החסד, אמר (פסוק כז) ברוך ה' אשר לא עזב חסדו ואמתו, שנולד מדת אמת

¹ [ו] (כד, יד) ויהי הנער אשר אמר אליה הטי נא כדה ואשתה ואמרה שתה וגם גמליך אשקה אתה הכחת לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני" ע"כ. יש לדקדק: א. סיום הפסוק צריך ביאור, שכבר כתוב "אתה הכחת לעבדך ליצחק", אם כן מהו סיום הפסוק "ובה אדע כי עשית חסד עם אדני". ב. להלן (פסוק כז) אמר אליעזר "ויאמר ברוך ה' אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני", מהו לשון ואמתו. ג. להלן כתוב (סד) "ותשא רבקה את עיניה ותרא את יצחק ותפל מעל הגמל: (סה) ותאמר אל העבד מי האיש הלזה ההלף בשדה לקראתנו ויאמר העבד הוא אדני ותקח הצעיף ותתקס", הנה מבואר שראתה את יצחק ונפלה מהגמל לפני שידעה שהוא האדון, ורק לאחר מכן שאלה מי האיש, אם כן מדוע נפלה מהגמל. ד. מהו הלשון ששאלה מי האיש הלזה ההלף בשדה מה התכונה לדקדק שהולך בשדה.

ומישוב בדרך האמת, דהנה על פי דרך האמת היה יצחק מדת הדין בלבד. וכדי שילוד את יעקב שהיה מדת האמת, שהיא שילוב של מדת הדין והחסד היה צריך להזדווג עם אשה ממדת החסד, לפיכך חיפש אליעזר אשה ליצחק שהיא ממדת החסד. ועל פי זה מיושב כל הדקדוקים הנ"ל, דלכן אמר אליעזר "ובה אדע כי עשית חסד עם אדני". כיון שאם אראה בה מדת החסד, אדע שעשית חסד, דהיינו נתת ליצחק את מדת החסד, ומישוב דקדוק א'. וכן להלן אמר אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני, פירוש חסד ואמת, על ידי רבקה שהיא מדת החסד, ומישוב דקדוק ב'. ועל פי זה יתבאר היטב מדוע נפלה מהגמל, אפילו שלא ידעה שהוא האדון, שכיון שרבקה מדת החסד, כשראתה את יצחק שהיה מדת הדין, נפלה מחמת מידת פחד יצחק, ומישוב דקדוק ג'. ולזה דקדקה ושאלה מי האיש הזה שהולך בשדה, ששדה רומז לדינים, ואמר לה, שהוא האדון, אז כיסתה מחמת הדינים של

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא ו - י

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ה - ז טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

שאמר, ויהי, מה הוא שהיה, שהוא טרם כלה לדבר, היינו, שדיבורו היה מהשם, ודו"ק בזה. או שדבר אל לבו במחשבה לבד, אם כן ההויה והמופת היו רק אליו לבדו⁴.

[ח]

ולא בא נסיון זה לאליעזר מעצמו, אלא ה' שם אותו בפיו, והוא נפלא מאוד
בס"ד]

עוד ליישב מהו שינוי הלשון "הוא", שבא הכתוב לומר, שרק הוא בלבד ידע מהנסיון שעשה, לכן כתוב "ויהי" "הוא", כלומר, כל ההויה [ויהי], וכל המופת [שרבקה יצאה], הכל היה רק "הוא", הוא לבדו ידע, כיון שדיבר במחשבתו ולא בפיו.

[א]. ה. וגם כאן צריך ביאור, מה נתכון בזה הכתוב, ומדוע באמת לא דיבר בפיו, והרי גם אם אומר בפיו, הוא לבדו יודע מה דיבר. אבל באמת, אף על שלא מפורש כאן בכתוב אם היה אליעזר לבדו, להלן הוא מפורש שהיו אנשים עמו, כדכתיב (נד) "וַיֵּאָקְלוּ וַיִּשְׁתּוּ הוּא וְהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר עִמּוֹ", ופירש הרשב"ם לעיל וז"ל "י) וכל טוב אדוניו - האנשים החשובים של בית אברהם. הוא שנאמר לפנינו והאנשים אשר עמו" עכ"ל. אם כן, אם היה אליעזר אומר בפיו את הנסיון, חשש אליעזר שאחד האנשים ירוץ לאחת הנערות, ויספר לה את הנסיון, לכן מגלה לנו הכתוב שאף אחד בעולם לא ידע מה שדבר אליעזר, ורק הוא ידע מהנסיון שעשה, כיון שלא דברו בפיו, כדי שלא ישמעו האנשים שעמו ויספרו לאחת הנערות. ופירש זה הוא השלמה למה שפירש רבינו לעיל, שכיון שה' עשה נסיון זה, ללמדנו שחסד הוא העמוד שכל בית ישראל נשען עליו, למדנו הכתוב, שרבקה עמדה בנסיון זה, ולא רץ אחד מאנשי אליעזר לספר לה מהות המופת]

⁴ תמצית דבריו שהנסיון שעשה אליעזר אינו מפי עצמו אלא ה' שם אותו בפיו ומפני שרבקה יצאה כו' לכן שם בפיו נסיון זה ללמדנו שחסד הוא העיקר וה' עשה נסיון זה לכן כתוב ויהי הוא כו' שסיבב ה' דבר זה מפני שרבקה יצאה. או שבא הכתוב ללמד שאף אחד לא שמע נסיון זה, והיה הוא לבדו בזה.

[ח]

הלשון הוה ליה למכתב ויהי טרם כלה הוא לדבר. אך הענין, דלפי הנראה, הבקשה של אליעזר הוא הסיבה, ומה שרבקה יוצאת וכדה על שכמה הוא המסובב. אולם האמת לא כן, כי השם רצה להראות שרבקה בת זוגו של יצחק, שם הדברים בפי אליעזר שיעשה נסיון בהשקית מים, וידע מזה שרבקה בת זוגו. ואם כן יציאת רבקה היא הסיבה, והמסובב הוא שידבר זה אליעזר. וזה

שכיון שנתקבלה תפלתו של אליעזר להראות לו מי היא בת זוגו של יצחק, שם ה' בפיו אליעזר לעשות סימן זה, שכיון שרבקה יצאה כו', שם ה' בפיו אליעזר שיעשה נסיון זה שיראה אותה, אם כן לא סיבב ה' שרבקה תצא בגלל שאליעזר עשה נסיון זה, אלא להפך, כיון שרבקה יצאה, סיבב ה' שאליעזר יבקש דבר זה, ויראה אותה, וזה שרבקה יצאה היה הדבר, שמחמתו סיבב ה', והיא הסיבה, והנסיון שעשה אליעזר הוא מה שסיבב ה'. ועל פי זה מבואר היטב לשון הכתוב, דהנה לשון "ויהי", משמעו שמפני שביקש אליעזר על הנערה, לכן ויהי כו', שנתקבלה בקשתו והנערה יצאה. אבל כיון שהדברים הם להפך, שמפני שהנערה יצאה, שם ה' בפיו בקשה זו, לכן כתוב "ויהי הוא טרם כילה לדבר", דלשון ויהי משמע סיבה לבוא למטרה, שמפני המטרה ויהי כך וכך, ואם היה כתוב "וַיֵּהִי הוּא טָרַם פְּלָה [הוא] לְדַבֵּר וַיִּהְיֶה רַבְקָה יֹצֵאת כו'" היה משמעו, שסיבב ה' שרבקה יוצאה, מחמת הנסיון שאמר אליעזר, לכן כתוב להפך, "וַיֵּהִי הוּא טָרַם פְּלָה לְדַבֵּר וַיִּהְיֶה רַבְקָה יֹצֵאת", כלומר, שמחמת שרבקה יצאה, סיבב ה' שיעשה אליעזר נסיון זה, וכך לשון הכתוב "ויהי", מה שסיבב ה' "הוא טרם כילה לדבר", שסיבב ה' שאליעזר ידבר, ויעשה נסיון זה.

[א]. ה. אבל צריך ביאור, מאי נפקא מינא אם סיבב ה' שרבקה תצא כדי שיצליח הנסיון שעשה אליעזר, או שסיבב ה' שאליעזר עשה נסיון זה מפני שרבקה יצאה, ואין ספק, שאם אין דברים בגו, לא היה הכתוב משנה הלשון להשמיענו דבר שאין בו מוסר ולימוד. אבל האמת, שדבר גדול מאוד למדנו הכתוב, דהנה אברהם ביקש אשה ליצחק שכל בית ישראל ישען עליה, והם יחד ימשיכו את דרכו של אברהם בפרסום אלקותו יתברך, אם כן, ראוי לשים לב מהו הדבר העיקרי שעליו בינה עולם שלם של עבדי ה'. והנה, אם הנסיון בא לאליעזר מעצמו, אין בהכרח שהעיקר הוא החסד, שהרי אליעזר הוא זה שעשה נסיון זה, אלא שה' סיבב שתתקבל בקשתו להראות לו מי היא בת זוגו של יצחק. אבל התורה מגלה לנו מה הוא העיקר, שהרי ה' היה יכול לעשות אלפי סוגי נסיונות, ולא שם בפיו של אליעזר אלא נסיון זה, ללמדנו מוסר ולא לפנו בינה, שחסד הוא היסוד שעליו נשען כל בית ישראל,

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא ו - י

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ה - ז טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

מזה⁵ הוכחתי בתשובה כהבית שמואל (אבן העזר סימן קכח, ס"ק טז), דמעיינות ובארות אחד הן בלשון תורה. וכן הוא בלשון חכמים תענית יט, ב גבי נקדימון בן גוריון למלא לו י"ב מעיינות מים. ויעוין רש"י שם (ד"ה ואני) דלא היו נובעים כל כך, והיה על ידי חפירה ובנין סביבם כדמשמע. ויתכן, דכשהלכה לשאוב לה ולאליעזר, עלו המים לקראתה כמדרש רבה (חיי שרה ס, ה), והוא כמחכה ומביט לקראתה, וזה כצופה בעינו, ולכן כתיב העינה. ובגי גמלים לא עלו המים, והיתה מוכרחת לירד להבאר ותשאב, ודו"ק⁶.

לפיכך פרש"י וז"ל "ואני אתן לך שנים עשר מעיינות מים - כלומר, שירדו גשמים ויתמלאו כל המעיינות מים, אותן מעיינות לא היו נובעים מים כל כך, ואינן מתמלאין מאליהן כשאר מעיינות" עכ"ל. הנה פירש רש"י, שלא לזה ממש, אלא הבטיח לו שירדו גשמים ויתמלאו הבארות, ואף על פי שמעיין נובע הוא, פירש רש"י אותן מעיינות לא היו נובעים מים כל כך, ואינם מתמלאים מאליהם, אלא היו צריכים גם לגשמים. הנה מבואר לשון מעיין ובאר חד הוא.

[א. ה. ומה שכתב רבינו "שהיה על ידי חפירה ובנין סביבם כדמשמע", אין זה בלשון רש"י, אלא כך משמע, דאם לא היה בנין וחפירה לא היו המעיינות מחזיקים את מי הגשמים, ולכן נקרא באר, ולפי זה באר הוא בנין שעושים כדי להחזיק את המים הנובעים על ידי שחופרים עמוק ומוצאים מים, וכן על ידי הגשמים הממלאים את הבארות].

ולפי זה מובן מדוע פתח הכתוב בלשון עינה ומסיים בלשון באר, דהנה איתא במדרש רבה (חיי שרה פרשה ס סימן ה) וז"ל "ותרד העינה ותמלא כדה ותעל, כל הנשים יורדות וממלאות מן העין, וזו כיון שראו אותה המים מיד עלו" ע"כ, ולכן כתוב בלשון מעין, שנובע בקלות, והוא מלשון עין, שאליעזר היה צופה ומביט בעינו לראות, אבל כאשר ירדה להשקות לגמלים, המים לא עלו לקראתה, וירדה "לבאר" לשאוב מים, לכן כתוב באר.

⁶ תמצית דבריו: כששאבה מים לאליעזר המים עלו לקראתה, לכן כתוב עינה מלשון עין צופה, שהביט אליעזר איך המים עולים לקראתה, אבל כששאבה לגמלים המים, לא עלו המים לקראתה, וירדה לבאר לשאוב. ובאר ומעין הוא אותו הדבר, שמעיין שמיימו אינם נובעים בקלות, חופרים חפירה שינבעו, והם באר, שבאר ומעיין חד הוא.

(כד, טז-כ) (טז) והנער טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותרד העינה ותמלא כדה ותעל: (יז) וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמלאיני נא מעט מים מפדך: (יח) ותאמר שתי אדני ותמהר ותרד כדה על ידה ותשקהו: (יט) ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם פלו לשתי: (כ) ותמהר ותער כדה אל השקות ותירץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו:

מדוע כתוב בפסוק טז עינה ובפסוק כ באר

(טז כ) ותרד העינה וכו' ותרץ עוד אל הבאר ותשאב לכל גמליו.

⁵ [ח] (כד, טז-כ) " (טז) והנער טבת מראה מאד בתולה ואיש לא ידעה ותרד העינה ותמלא כדה ותעל: (יז) וירץ העבד לקראתה ויאמר הגמלאיני נא מעט מים מפדך: (יח) ותאמר שתי אדני ותמהר ותרד כדה על ידה ותשקהו: (יט) ותכל להשקותו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם פלו לשתי: (כ) ותמהר ותער כדה אל השקות ותירץ עוד אל הבאר לשאב ותשאב לכל גמליו". ע"כ. יש לדקדק, דהנה בפסוק טז כתוב ותרד העינה, היינו אל המעיין, ובפסוק כ כתוב "ותרד עוד אל הבאר" ומלשון "עוד" מוכח שהיה אותו מקום אם כן מדוע כתוב בתחלה מעיין ולאחר מכן באר.

ונראה, דבאר אינו מאגר מים ככור מים, אבל באר הוא מעיין נובע, אלא שלפעמים מעיין אינו נובע בקל וחופרים עמוק באדמה עד שמוצאים מים, ועושים בניה סביב הבאר להחזיק את המים, ולכן בלשון תורה מעיין ובאר חד הוא, והוא ראייה לשיטת הבית שמואל באבן העזר (סימן קכח, ס"ק טז), שכתב הטעם שנהגו לכתוב בגט מקום העיר שהיא על נהרות ומעינות, ולא כותבים בארות, וכתב הטעם בזה, וז"ל "ואפשר, דנכלל בכלל מי מעיינות, כי בארות גם כן מי מעיינות, אלא שחופרים עד שנמצא המעיין" עכ"ל, ומכאן ראייה לדבריו.

עוד ראייה שמעיין ובאר חד הוא, דגרסינן בתענית (יט, ב) "תנו רבנן: פעם אחת עלו כל ישראל לרגל לירושלים ולא היה להם מים לשתות. הלך נקדימון בן גוריון אצל הגמון אחד, אמר לו: הלויני שמים עשרה מעיינות מים לעולי רגלים, ואני אתן לך שמים עשרה עינות מים. ואם איני נותן לך - הריני נותן לך שמים עשרה ככר כסף. וקבע לו זמן. כיון שהגיע הזמן ולא ירדו גשמים כו" ע"כ. הנה מבואר שמעינות הללו היו מתמלאים על ידי הגשמים, והוא פלא, שמעיין אינו מתמלא מגשמים, אלא נובע מעצמו, ועוד היה קשה לרש"י, איזה הלוואה היא זו, שהרי אין לו לשלם אלא ממי גשמים, ומה' הם הגשמים, ואין זה פרעון חוב משל עצמו.

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא ו - י

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ה - ז טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

בהמותיו, ופשוט⁸.

[ט]

(כד, יט) ותכל להשקתו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם פלו לשותת:

מדוע שאבה לגמלים ללא שביקש ולאליעזר רק לאחר ביקש

(כד, יט) ותאמר גם לגמליך אשאב. למדנו⁷ שאדם צריך לחוש לעצמו, ושמירתו על עצמו. ולאליעזר, אחרי שבקש הגמיעיני נא, נתנה לו. אבל בהמות, משום צער בעלי חיים, מוטל על אחר כמו על הבעלים. ומזה למדנו הלכה דקוצץ אדם על ידי עצמו, אבל אינו קוצץ על ידי בהמתו, מפני שאין בה דעת, ומשנה ערוכה היא בסוף הפועלים (בבא מציעא צג, א), ולכן נתנה להם אף שלא ביקש. ומה שלא ביקש, מפני שאין דרך ארץ להטריח חבירו עבור

[י]

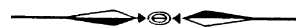
(כד, כז-ל) - ויאמר ברוך ה' אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ואמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני ה' בית אחי אדני: (כח) ותריך הנערה ותגד לבית אמה פדברים האלה: (כט) ולרבקה אח ושמו לבן ויריך לבן אל האיש החוצה אל העין: (ל) ויהי פראת את הנזם ואת הצמדים על ידי אחתו וכשמעו את דברי רבקה אחתו לאמר פה דבר אלי האיש ויבא אל האיש והנה עמד על הגמלים על העין:

מדוע בתחלה רק ולאחר מכן הלך

יקבל יותר כסף על עבודתו, וכן יכול להתנות על בניו הגדלים שיש להם דעת, שיאמר להם לא לאכול, אבל אינו יכול להתנות על בניו הקטנים ועל בהמותיו. וצריך טעם מדוע אינו יכול לקצוץ על פי בהמותיו, ועל פי המבואר יתבאר היטב מקור לזה, דלבהמות אין דעת, יש משום צער בעלי חיים שלא לצער אותן.

א. ה. אבל לא זכיתי להבין דבריו, הרי הטעם שלא ביקש לגמליו מפני שזה היה הנסיון שעשה, ככתוב לעיל בפסוק כד "והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדף ואשקה, ואמרה שמה וגם גמליך אשקה, אתה הכחף לעבדך ליצחק ובה אדע כי עשית חסד עם אדני" וכמו שכתב הספורנו (שם) "וגם גמליך אשקה. כי ראוי לשואל שישאל פחות מצרכו, שלא להטריח, וראוי לנדיב שיוסיף ויעשה לשואל די מחסורו או יותר", וכן מה שלא נתנה לאליעזר לפני שביקש, אין זה קושיא כלל, שאולי אנשיו שעמו הלכו להביא או שכבר שמה וכדו', אבל לאחר שביקש לעצמו הבינה שלא שמה ולא הביא מים, לכן הביאה גם לגמליו בגלל מידת החסד שבה. וצריך עיון גדול, וה' יאיר עיני.

⁸ תמצית דבריו: אדם צריך לשמור על עצמו, אבל על בהמותיו יש חיוב משום צער בעלי חיים על כל אדם, לכן שאבה לגמליו ללא שביקש.

[ט]

⁷ [ט] (כד, יט) "ותכל להשקתו ותאמר גם לגמליך אשאב עד אם פלו לשותת" ע"כ. יש לדקדק: א. מדוע לא הביאה מים לאליעזר לפני שביקש, כשם שנתנה לגמלים לפני שביקש. ב. מדוע לגמלים הביאה בלי שביקש. ג. מדוע באמת לא ביקש אליעזר שתתן לגמלים, וביקש רק על עצמו.

ונראה, שאדם צריך לשמור על עצמו ואין לאחר צורך לשמור עליו, אבל על בהמותיו גם לאחרים יש חובה לשמור עליהם, כיון שיש בזה משום צער בעלי חיים, ואין להם דעת לשמור על עצמן, לכן לכל אדם יש מצוה משום צער בעלי חיים לשמור עליהן, לפיכך לא נתנה מים לאליעזר רק לאחר שביקש, שאדם צריך לשמור על עצמו, אבל לגמליו הביאה גם כשלא ביקש, מחמת צער בעלי חיים. והטעם שלא ביקש שתביא לגמליו, כיון שאין דרך ארץ לאדם שיטריח חברו בשביל בהמותיו.

ועל פי זה יתבאר מקור, להא דתנן בבבא מציעא (צג, א) וז"ל "קוצץ אדם על ידי עצמו, על ידי בנו ובתו הגדולים, על ידי עבדו ושפחתו הגדולים, על ידי אשתו - מפני שיש בהן דעת. אבל אינו קוצץ על ידי בנו ובתו הקטנים, ולא על ידי עבדו ושפחתו הקטנים, ולא על ידי בהמתו - מפני שאין בהן דעת" ע"כ. פירוש, פועל העושה מלאכה בגידולי קרקע, אוכל ממה שעובד בשעת מלאכה מהתורה, הוא ובני משפחתו העובדים עמו, ואפילו בהמותיו אם עובדים עמו. ויכול פועל להתנות עם בעל הבית, שבתמורה שלא יאכל,

[י]

משך חכמה

פרשת חיי שרה, פסקא ו - י

מאת הגה"ק רבי מאיר שמחה הכהן זצוק"ל מדווינסק

בעל מחבר ספר "אור שמח" על הרמב"ם

עם ביאור בינת החכמה - מאת יצחק בירך דסקל

גליון מס' תשפ"ה - ז טל: 03-5740046 מייל: y.b.daskal@gmail.com כל הזכויות שמורות ©

אולם אחרי התבוננו וראותו את הנזם והצמידים וכשמעו כו' כה דבר אלי האיש, פירוש, דברים הנראים שמכוונים אליה לבד, אז התבונן כי רק לרבקה כוון לקחת אותה לכלה לאברהם, אז בא אל האיש, ולא כרץ במרוצה ובחיפזון, ודו"ק¹⁰.

(כד, כח-ל) וירץ לבן אל האיש כו'. שהנערה⁹ הגידה כדברים האלה (פסוק כח), זה מה שאמר (פסוק כז) ברוך ה אלקי אדוני כו' בית אחי אדוני. והיה סבור לבן שבא אליעזר לקחת אותו לחתן עבור בתו אשר יולדה לו, כמו שדרשו רז"ל (פסוק א) וה' ברך את אברהם בכל, בת היתה לו ובכל שמה (בבא בתרא טז, ב), ולכן רץ.

והנה, כשבאה רבקה וסיפרה ללבן "כדברים האלה" דהיינו רק מה שאמר אליעזר "ויאמר ברוך ה' אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ונאמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני ה' בית אחי אדני", אז חשב לבן שאברהם בא לקחתו חתן לבתו, לכן רץ לאליעזר, אבל לאחר שהתבונן בתכשיטים שקבלה (פסוק ל), ושמע מה שאמר לה דברים אישיים ששייכים אליה בלבד כדכתיב "וקשמו את דגרי רבקה אחתו לאמר פה דגר אלי האיש", אז הבין שלא בא לקחתו חתן, אלא לקחת את אחותו כלה ליצחק, לכן כבר לא רץ לאליעזר, אלא הלך בלבד, ובזה מיושב כל הדקדוקים.

¹⁰ תמצית דבריו: בתחלה לבן רץ לאליעזר, שחשב שבא לקחתו חתן לבתו של אברהם, אבל כשהבין שבא לקחת את רבקה לכלה ליצחק, רק הלך, ולא רץ לאליעזר.

⁹ [י] (כד, כז-ל) – (כז) ויאמר ברוך ה' אלהי אדני אברהם אשר לא עזב חסדו ונאמתו מעם אדני אנכי בדרך נחני ה' בית אחי אדני: (כח) ותרץ הנערה ותגד לבית אמה פדברים האלה: (כט) ולרבקה אח ושמנו לכן וירץ לכן אל האיש החוזה אל העין: (ל) ויהי פראת את הנזם ואת הצמידים על ידי אחתו וקשמו את דגרי רבקה אחתו לאמר פה דגר אלי האיש ויבא אל האיש והנה עמד על הגמלים על העין" ע"כ.

יש לרדק: א. בפסוק כט כתוב שלבן רץ לאליעזר, ובפסוק ל כתוב שבא לאליעזר ולא רץ. ב. מהו כפל הפסוקים, שכתוב בפסוק כח "ותגד לבית אמה פדברים האלה", ולבן שמע, שהרי רץ מפני זה, ולאחר מכן שוב בפסוק ל כתוב וקשמו את דגרי רבקה אחתו. ג. בפסוק כח אמרה סתם "כדברים האלה", ובפסוק ל אמרה "וקשמו את דגרי רבקה אחתו לאמר פה דגר אלי האיש".

ונראה ליישב כל הדקדוקים בחדא מחתא, דהנה, על הכתוב (פסוק א) וה' ברך את אברהם בכל, אמרו חז"ל בבא בתרא (טז, ב) שנולד לאברהם בת.